

"Şimdiki hal-i âlem bu hakikate şehadet eder. Kırk beş sene sonra, tamamıyla beşerin bu ihtiyac-ı şedîdini, dinsizliğin zuhuruyla küre-i arzın kıt'aları ve devletleri birer insan gibi hissetmeye başlamışlar." İzah eder misiniz?

"İşte bu nükte içindir ki, herkesin kalbinde derinden derine bir din-i hakkı aramak meyli çıkmış. Her şeyden evvel, ölüm idamına karşı din-i haktaki bir hakikati arıyor ki kendini kurtarsın. Şimdiki hal-i âlem bu hakikate şehadet eder."

"Kırk beş sene sonra, tamamıyla beşerin bu ihtiyac-ı şedîdini, dinsizliğin zuhuruyla küre-i arzın kıt'aları ve devletleri birer insan gibi hissetmeye başlamışlar. Hem âyat-ı Kur'âniye başlarında ve âhirlerinde beşeri aklına havale eder, '**Aklına bak**' der. '**Fikrine, kalbine müracaat et, meşveret et, onunla görüş ki bu hakikati bilesin.**' diyor."(1)

Şam hutbesi 1911 tarihinde okunmuştur. Bu hutbeden sonra dünya ve insanlık çok büyük hadiseler ile karşılaşmış Bolşevik ihtilali, Birinci ve İkinci dünya savaşları gibi çok vahim ve dehşetli şeyler yaşamıştır.

Bu dehşetli olaylar insanların gaflet ve dalaletini rendeleyip dünyanın gelip geçici bir yer olmasından dolayı insan fitratını asla tatmin edemeyeceği gerçeğini çok net bir şekilde göstermiştir. İnsanlık ister istemez "**Yok mu kalıcı ve baki bir çözüm?**" arayışı içine girmiştir. Dinsizlik fikri de bu arayışın tuzu biberi olmuştur.

Çünkü dinsizlik fikrine göre insanın tek sermayesi bulunduğu andır, geçmiş ve gelecek ise madum yani yok hükmündedir. İnsan ölüp gittiğinde hiçliğe ve yokluğa düşecek diyerek insanı dipsiz bir çukura atmakta. Oysa insan fitratında beka duygusu aşk derecesindedir. Bu fikir ile bu duygu müthiş bir tezatlık içindedir. Doğal olarak insanlık eninde sonunda araya araya hakkı bulacaktır.

Kırk beş sene sonrası 1911-1956 yılları arasına tekabül ediyor ki, bu aralık insanlık tarihinin en dehşetli ve en acı aralığıdır. **Birinci ve İkinci dünya savaşları, Bolşevik ihtilali, Osmanlının yıkılıp hilafetin kaldırılması,** seküler akımların İslam ülkelerinde rejim haline gelmesi vesaire... İşte bu badirelerden beşer, sadece bir tek yolla kurtulabilir; o da İman ve ubudiyet ile. Yoksa başka hiçbir kemalat ve

terakki insana teselli veremez, derinden gelen "**ebed ebed**" sesini ve ihtiyacını tatmin edemez.

İşte bir insan nasıl hakkı vicdanından gelen derin sesle arama ihtiyacı hissediyorsa, aynen onun gibi kıtalar da devletler de insan gibi bu fitri ihtiyacın sevkiyle hakkı ve hakikati arayacaklardır.

(1) bk. [Hutbe-i Şâmiye](#).